

Dienstverlening openbare bibliotheken aan het voortgezet onderwijs

Onderzoeksresultaten BOP-enquête samenwerking voortgezet onderwijs, 2018 - 2019

Maart 2019

Colofon

Uitgever
Koninklijke Bibliotheek
Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag

Informatie
bop@kb.nl

© Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 2019

› Inhoudsopgave

▪ Samenvatting	4
▪ Aanbevelingen de Bibliotheek <i>op school</i>	5
▪ Inleiding	6
1. Doelgroep en leden	7
2. Samenwerking voortgezet onderwijs	8
3. Leesbevordering	9
4. Informatievaardigheden en mediawijsheid	10
5. Collectie	11
6. De Bibliotheek <i>op school</i>	12
7. Personeel	15
8. Netwerk en beleid	16
9. Financiering	17
10. Knelpunten en kansen	18
▪ Technische toelichting	19

Klik op een hoofdstuk om direct naar een pagina te gaan.

› Samenvatting

Bibliotheken leveren een belangrijke bijdrage aan leesbevordering en mediawijsheid. Dit doen ze onder andere in samenwerking met scholen in het voortgezet onderwijs. Dit gebeurt in landelijke programma's zoals de Bibliotheek *op school*, maar ook in eigen ontwikkelde programma's en initiatieven.

In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen van de BOP-enquête 'Samenwerking voortgezet onderwijs, 2017-2018' gepresenteerd. In totaal hebben 128 (basis)bibliotheken deelgenomen aan dit onderzoek. Van deze bibliotheken werken 107 bibliotheken (84%) samen met het voortgezet onderwijs, in totaal wordt met 695 scholen samengewerkt. Op het gebied van leesbevordering wordt met 528 scholen samen gewerkt (76% van alle scholen waarmee wordt samengewerkt), in het kader van informatievaardigheden en mediawijsheid met 144 scholen (21%).

Van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, bieden 103 bibliotheken (96%) activiteiten aan op het gebied van leesbevordering en 62 bibliotheken (58%) activiteiten op het gebied van informatievaardigheden en/of mediawijsheid. Het aanbod is met name gericht op de leerlingen en de scholen, bijvoorbeeld in de vorm van leesbevorderingsprogramma's, advies over het gebruik van boeken bij diverse vakken, een plan informatievaardigheden/mediaplan, het bijwonen van sectie-/vakgroep-overleg en/of workshops/trainingen voor docenten. Binnen het aanbod aan specifieke programma's voor leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid wordt veel met maatwerk gewerkt. Het aanbod van zowel leesbevordering als informatievaardigheden en mediawijsheid is over het algemeen onveranderd ten opzichte van schooljaar 2016-2017.

In de samenwerking rondom leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid maken scholen en bibliotheken veel gebruik van hun collectie, voornamelijk boeken. Op 257 vo-scholen is een fysieke collectie aanwezig, meestal in eigendom van de school zelf. Naast de fysieke collectie maken 80 scholen gebruik van de online bibliotheek.

De aanpak de Bibliotheek *op school* maakt deel uit van de samenwerking tussen de bibliotheken en 183 vo-scholen (in heel Nederland). De samenwerking volgens de Bibliotheek *op school* betreft in bijna alle gevallen het vmbo-onderwijs. Op het gebied van leesbevordering wordt in totaal samengewerkt met 97 scholen en voor informatievaardigheden en mediawijsheid met 52 scholen. Het merendeel van de scholen die samenwerken volgens deze aanpak, maakt gebruik van de Monitor de Bibliotheek *op school*.

Onvoldoende personele bezetting is nog steeds het grootste knelpunt in de samenwerking met het voortgezet onderwijs. Het personeel dat wordt ingezet is met name hbo geschoold.

Naast de personele bezetting is ook onvoldoende financiering opnieuw een veel voorkomend knelpunt in de samenwerking met het voortgezet onderwijs. De meeste bibliotheken leveren zelf een financiële bijdrage aan de samenwerking met het voortgezet onderwijs (69%), maar ook de scholen zijn een belangrijke financieringsbron (63%). Daarnaast ontvangt 32% van de bibliotheken financiering uit stimuleringsfondsen, waaronder Kunst van Lezen.

De Bibliotheek *op school* is onderdeel van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen dat in opdracht van het ministerie van OCW uitgevoerd wordt door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek (KB).

› Aanbevelingen de Bibliotheek op school

Naar aanleiding van deze rapportage doet het kernteam van de Bibliotheek *op school* de volgende aanbevelingen met betrekking tot de Bibliotheek *op school*:

Financiering

Bij veel bibliotheken leeft enerzijds het idee dat de dienstverlening voor het voortgezet onderwijs kostendekkend moet zijn. Anderzijds valt ervoor te pleiten dat deze doelgroep niet anders is dan andere doelgroepen van de bibliotheek. Het bereiken van jongeren is dan onderdeel van het bibliotheekbeleid dat financieel wordt vertaald naar de begroting. Wanneer bij de partners de urgentie van leesbevordering duidelijk is en de rol die bibliotheken kunnen spelen bij het vergroten van de taalvaardigheid van leerlingen en daarmee bij preventie van laaggeletterdheid, krijgt het gesprek over financiering vaak een andere invalshoek.

Formatie

Het is belangrijk dat er voldoende geormerkte uren beschikbaar zijn en deze uren ook echt aan structurele samenwerking met het voortgezet onderwijs worden besteed. Het rekenmodel vo kan helpen om de benodigde formatie binnen de samenwerking te bepalen.

Collectie

Een aantrekkelijke collectie is onmisbaar voor het vergroten van leesplezier onder jongeren. Toegang tot een collectie kan op verschillende manieren, fysiek of digitaal, worden vormgegeven, waarbij het belangrijk is dat de bibliotheek in de lead is en haar deskundigheid laat zien.

Inbedding in beleid

Er zijn veel activiteiten voor het voortgezet onderwijs op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid, maar het lijken vaak losse activiteiten, gedragen door één enthousiaste docent en bibliotheekmedewerker. Dat maakt deze dienstverlening kwetsbaar. Gebruik deze activiteiten en het enthousiasme om het gesprek met de schooldirectie aan te gaan over de bijdrage aan onderwijsresultaten en de beleidsmatig borging.

› Inleiding

Bibliotheken leveren een belangrijke bijdrage aan leesbevordering en mediawijsheid. Dit doen ze onder andere in samenwerking met scholen in het voortgezet onderwijs. Dit gebeurt in landelijke programma's zoals de Bibliotheek *op school*, maar ook in eigen ontwikkelde programma's en initiatieven.

In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen van de BOP-enquête 'Samenwerking voortgezet onderwijs, 2017-2018' gepresenteerd. Dit is de tweede jaargang van de meting naar de dienstverlening van bibliotheken voor het voortgezet onderwijs, in aanvulling op de BOP-meting naar de dienstverlening voor het primair onderwijs (uitgevoerd sinds het schooljaar 2014-2015).

De in deze rapportage gepresenteerde resultaten hebben betrekking op 128 van de 147 benaderde (basis)bibliotheken. Hoewel de bibliotheken onderling sterk van omvang en karakter van elkaar verschillen, kunnen op hoofdniveau uitspraken voor de totale populatie gedaan worden. Interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken worden in dit rapport tekstueel benoemd, maar zijn van indicatieve waarde.

Voortgezet onderwijs

Het voortgezet onderwijs (vo) in Nederland volgt op het primair onderwijs en bereidt een leerling voor op het hoger onderwijs of het middelbaar beroepsonderwijs. Het voortgezet onderwijs valt uiteen in vier typen:

- Praktijkonderwijs, bedoeld voor leerlingen van 12 tot 20 jaar, zonder vaste opleidingsduur.
- Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), dat 4 jaar duurt.
- Hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo), dat 5 jaar duurt.
- Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), dat 6 jaar duurt.

Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) valt volgens de definitie van het Ministerie van OCW niet onder het voortgezet onderwijs, maar onder het primair onderwijs (po). Derhalve komt het speciaal onderwijs niet in deze rapportage aan bod, maar is dit meegenomen in de BOP-meting 'Samenwerking primair onderwijs, 2017-2018'.

Meetniveaus

Om de samenwerking tussen de bibliotheken en het voortgezet onderwijs in kaart te brengen, zijn met de BOP-enquête gegevens verzameld op diverse niveaus. In de vragenlijst is uitgegaan van het perspectief van de bibliotheken, maar is de bibliotheken ook gevraagd te antwoorden in aantal scholen. In deze rapportage komen derhalve de volgende meetniveaus terug:

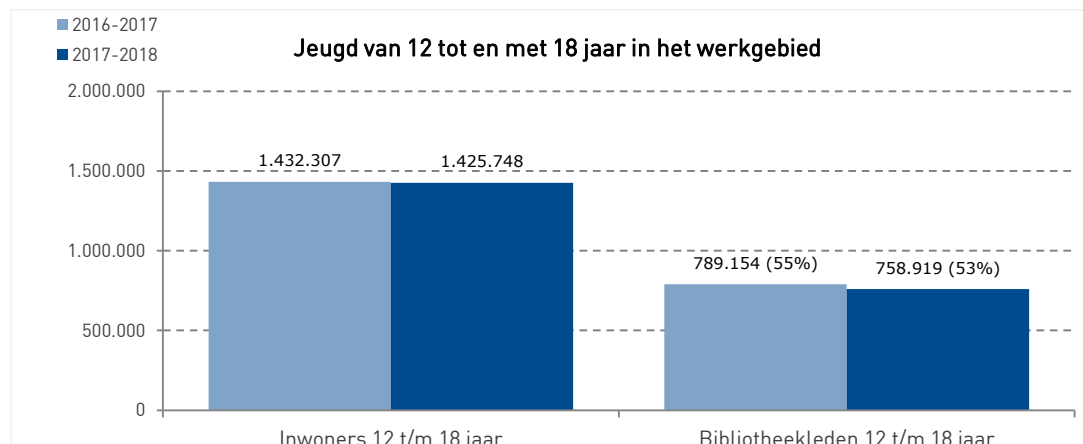
- Percentage bibliotheken: waar gevraagd is naar de situatie in een specifieke bibliotheekorganisatie, worden de resultaten in een percentage van de responderende bibliotheken gerapporteerd.
- Aantal scholen: waar de bibliotheken gevraagd is te antwoorden in het aantal scholen (bijvoorbeeld waarmee zij samenwerken), worden resultaten gerapporteerd in een totaal aantal scholen.
- Percentage van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken: om individuele bibliotheken de mogelijkheid te bieden hun situatie te vergelijken met landelijke en provinciale gemiddelden en bibliotheken van vergelijkbare omvang, worden een aantal resultaten gerapporteerd in gemiddelde percentages van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken. Het uitgangspunt voor deze berekening is het aantal scholen dat een bibliotheek opgeeft bij een specifieke vraag ten opzichte van het aantal scholen waarmee deze bibliotheek samenwerkt. Deze vergelijking is per bibliotheek gemaakt en op totaalniveau worden gemiddelden gerapporteerd.

1. Doelgroep en leden

Doelgroep samenwerking voortgezet onderwijs: 1,4 miljoen kinderen

Op 1 januari 2018 waren er circa 1,4 miljoen kinderen in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar in Nederland¹. Deze kinderen behoren tot de doelgroep van de dienstverlening van de bibliotheek voor het voortgezet onderwijs. Er zijn geen landelijke gegevens over het aantal bibliotheekleden in deze leeftijd; (nog) niet alle bibliotheken leveren de gegevens aan via het landelijke datawarehouse (DWH). In dit onderzoek is daarom specifiek gevraagd naar deze aantallen: alle deelnemende bibliotheken hebben deze data aangeleverd.

Het aantal leden van 12 tot en met 18 jaar en het aandeel leden t.o.v. het aantal inwoners van 12 tot 18 jaar varieert sterk per bibliotheek. Gemiddeld is 53% van de doelgroep lid van de bibliotheek. Dit is vergelijkbaar met 2016-2017.

Figuur 1: Hoeveel bibliotheekleden van 12 tot en met 18 jaar bevinden zich in het verzorgingsgebied van uw bibliotheek (Peildatum 31 juli 2018)? (Selectie: alle bibliotheken, n: 128, 2017-2018, n: 133, 2016 – 2017)

¹Bron: CBS, [Statline](#).

2. Samenwerking voortgezet onderwijs

Bibliotheken werken samen met circa 600 vo-scholen

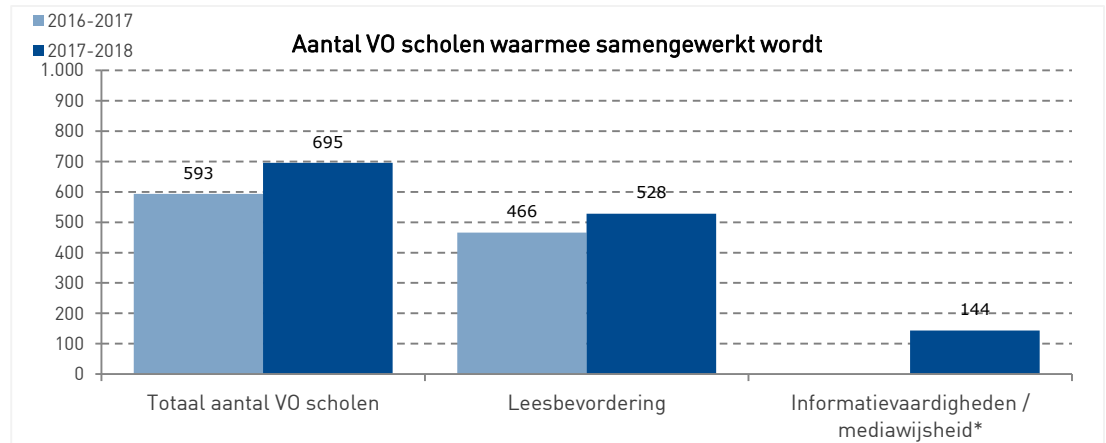
In het schooljaar 2017-2018 waren er in Nederland ongeveer 1.600 schoolvestigingen voor het voortgezet onderwijs². Hiervan bevinden zich er 1.459 in het werkgebied van de aan dit onderzoek deelnemende bibliotheken. Van de 128 responderende bibliotheken werken 107 bibliotheken (84%) samen met het voortgezet onderwijs. In totaal wordt met 695 schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs samengewerkt, dit is 48% van de schoolvestigingen in het werkgebied van de bibliotheken. Het gaat hierbij zowel om reguliere samenwerking en eigen programma's als om samenwerking volgens de Bibliotheek *op school*.

Van deze 695 vo-vestigingen wordt er met 528 vestigingen samen gewerkt op het gebied van leesbevordering (76%), met 144 vestigingen (21%) in het kader van informatievaardigheden en mediawijsheid. Hoe groter het werkgebied van de bibliotheek (in aantal inwoners), hoe kleiner het aandeel scholen waarmee de bibliotheek samenwerkt op het gebied van leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid.

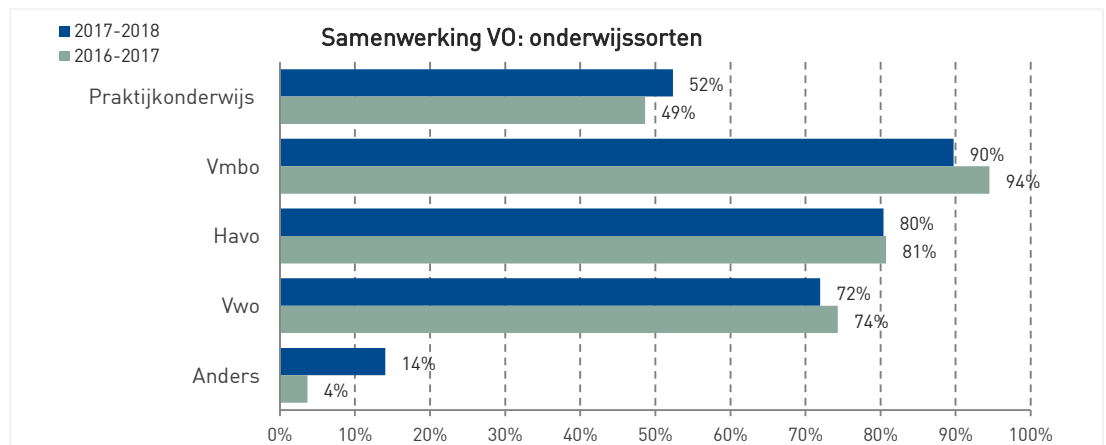
Samenwerking opnieuw gericht op vmbo

Evenals in 2016-2017 werken bijna alle bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, samen met het vmbo (90%). Programma's voor het voortgezet onderwijs zijn vaak primair op het vmbo gericht, maar er wordt ook steeds meer aandacht besteed aan andere onderwijssoorten. Zo geeft 80% van de bibliotheken aan ook op havo niveau samen te werken met het voortgezet onderwijs en werkt 72% samen met vo-scholen die vwo aanbieden.

²Bron: DUO, Adressen van alle schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs.

Figuur 2: Met welke van de volgende schoollocaties werkt u (al dan niet volgens de aanpak dBos) samen? (Selectie: alle bibliotheken, n: 128, 2017-2018, n: 133, 2016-2017)

Figuur 3: Welke onderwijssoort(en) betreft uw samenwerking met VO-scholen in het algemeen? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107, 2017-2018, n: 109, 2016-2017)

3. Leesbevordering

Aanbod opnieuw voornamelijk gericht op leerlingen en scholen

Van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, bieden 103 bibliotheken (96%) activiteiten aan op het gebied van leesbevordering. Het aanbod op het gebied van leesbevordering is net als in 2016-2017 met name gericht op de leerlingen en de scholen en minder direct op de ouders. Het uitvoeren van leesbevorderingsprogramma's op school is de meest voorkomende activiteit. Gemiddeld worden leesbevorderingsprogramma's uitgevoerd op 40% van de scholen waarmee de bibliotheken samenwerken op het gebied van leesbevordering (in totaal 211 scholen). Daarnaast wordt relatief vaak advies gegeven over het gebruik van boeken bij vakken (23%, 130 scholen).

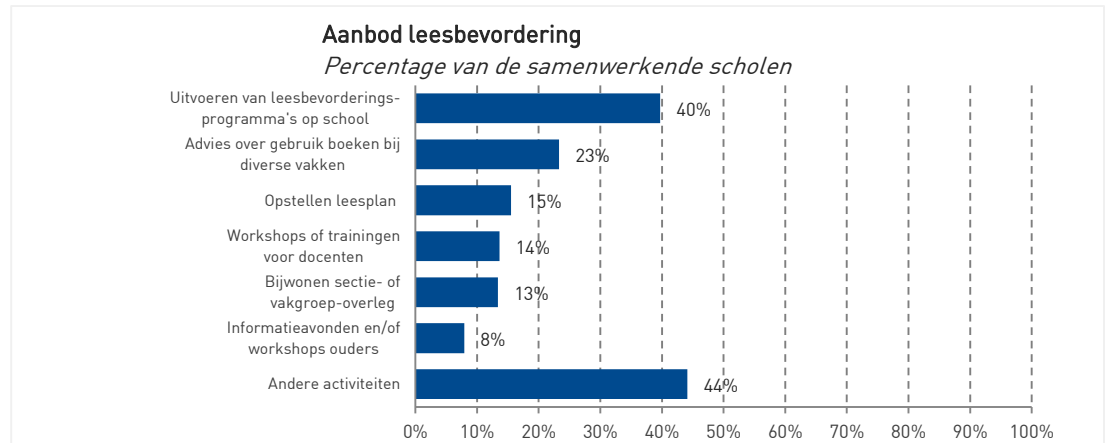
Speciaal voor docenten in het vmbo wordt vanuit Kunst van Lezen de training 'Leesbevordering in het vmbo werkt!' georganiseerd. De bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs op het gebied van leesbevordering, geven aan dat deze training in totaal op 31 scholen wordt gegeven.

Op 244 scholen worden ook andere activiteiten op het gebied van leesbevordering georganiseerd, dit is met name kennismaking met de bibliotheek.

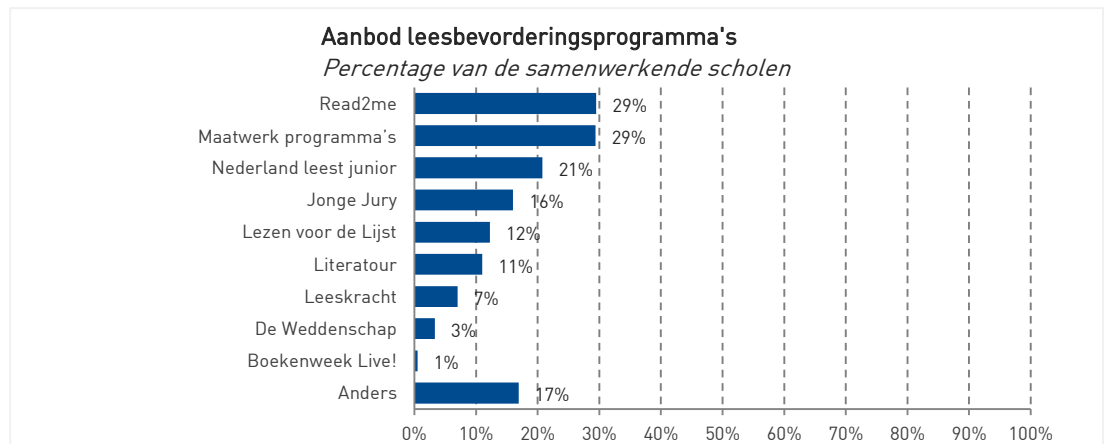
Vo werkt veel met maatwerk programma's

Binnen het aanbod aan leesbevorderingsprogramma's wordt voornamelijk met maatwerk gewerkt (gemiddeld op 29% van de scholen waarmee wordt samengewerkt, totaal 160 scholen). Er worden ook veel bestaande programma's georganiseerd, zoals de voorleeswedstrijd Read2me (29%, 173 scholen), Nederland leest junior (21%, 122 scholen) de Jonge Jury (16%, 66 scholen), Literatour (11%, 76 scholen) en Lezen voor de Lijst (12%, 63 scholen)³.

³ Het percentage van de samenwerkende scholen is per categorie berekend. Bibliotheken die aangeven dat het aantal scholen waarmee zij samenwerken op een bepaald gebied onbekend is, worden voor deze categorie niet meegerekend. Hierdoor kan het voorkomen dat in vergelijking absolute aantallen hoger zijn dan de percentages.

Figuur 4: Op / voor hoeveel schoollocaties voert u de volgende activiteiten uit op het gebied van leesbevordering? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met vo-scholen m.b.t. leesbevordering, n: 103, 2017-2018)

Figuur 5: Op hoeveel scholen organiseert u de volgende leesbevorderingsprogramma's? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met vo-scholen m.b.t. leesbevordering, n: 102, 2017-2018)

4. Informatievaardigheden en mediawijsheid

Van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, bieden 62 bibliotheken (58%) activiteiten aan op het gebied van informatievaardigheden en/of mediawijsheid. De dienstverlening omtrent informatievaardigheden is gericht op het ontwikkelen van vaardigheden die helpen bij het offline en online zoeken, vinden, beoordelen en verwerken van informatie. Het aanbod rondom mediawijsheid helpt leerlingen bij het bewust, kritisch en actief inzetten van media - digitaal en analoog - om het maatschappelijk functioneren te versterken.

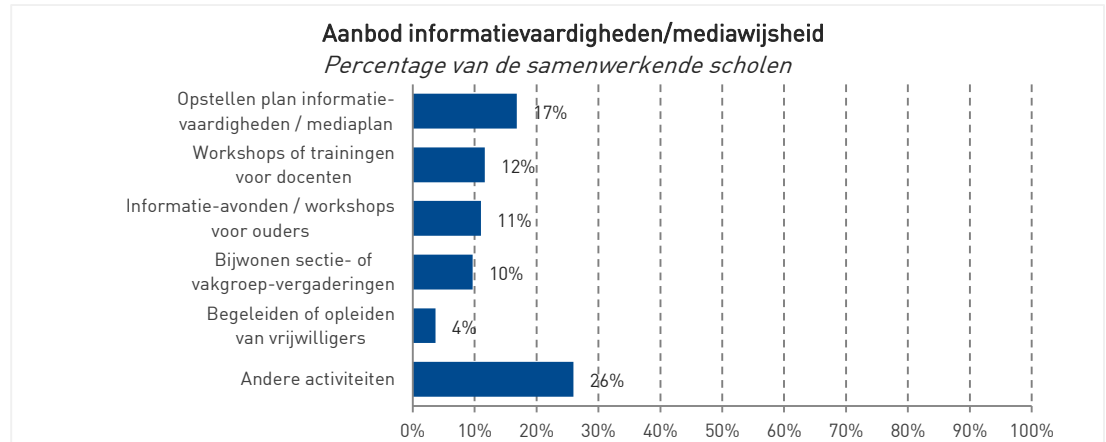
Aanbod gericht op zowel scholen als leerlingen

De dienstverlening van bibliotheken in het kader van informatievaardigheden en mediawijsheid is per bibliotheek verschillend ingericht, en richt zich op zowel scholen als leerlingen. Op 83 scholen worden ook andere activiteiten op het gebied van leesbevordering georganiseerd, te denken valt aan workshops gericht op internet.

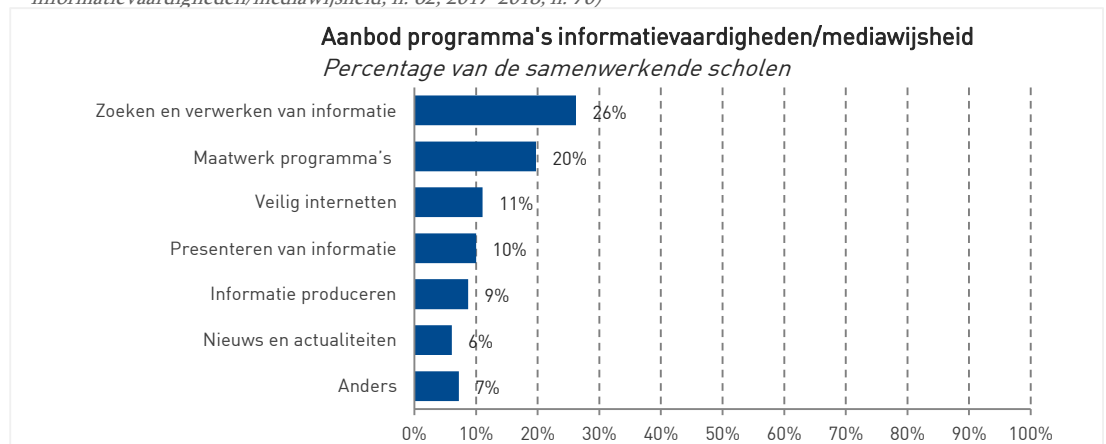
Aangeboden programma's divers

Binnen het aanbod aan programma's op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid worden verschillende programma's aangeboden. De meest aangeboden bestaande programma's gaan over het zoeken en verwerken van informatie (26%, 73 scholen) of programma's op maat (20%, 90 scholen)⁴.

⁴ Het percentage van de samenwerkende scholen is per categorie berekend. Bibliotheken die aangeven dat het aantal scholen waarmee zij samenwerken op een bepaald gebied onbekend is, worden voor deze categorie niet meegerekend. Hierdoor kan het voorkomen dat in vergelijking absolute aantallen hoger zijn dan de percentages.

Figuur 6: Op hoeveel scholen voert u de volgende werkzaamheden uit op het gebied van informatievaardigheden/mediawijsheid? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met vo-scholen m.b.t. informatievaardigheden/mediawijsheid, n: 62, 2017-2018, n: 70)

Figuur 7: Op hoeveel scholen organiseert u de volgende programma's op het gebied van digitale geletterdheid, informatievaardigheden/mediawijsheid? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met vo-scholen m.b.t. informatievaardigheden/mediawijsheid, n: 62, 2017-2018)

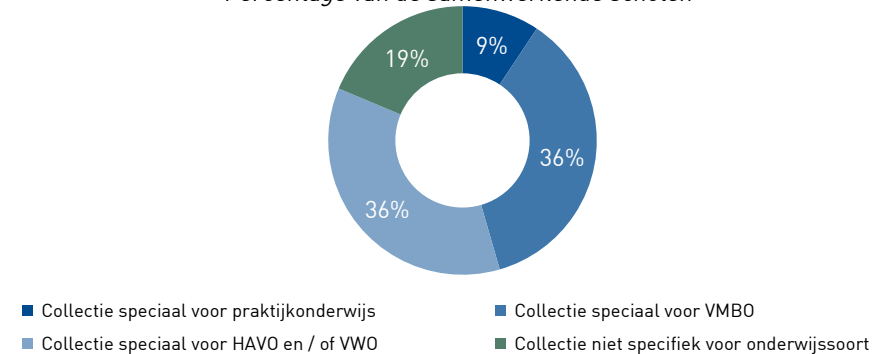
5. Collectie

Collectie veelal eigendom van de scholen

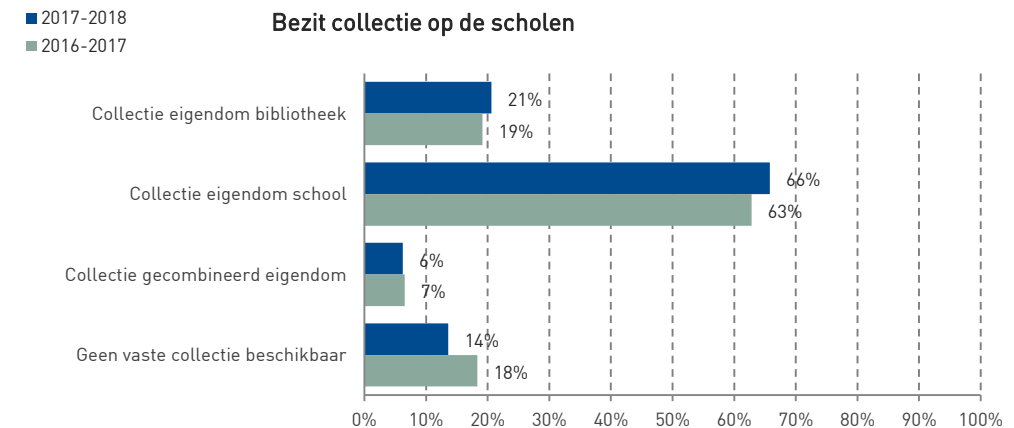
Bij de samenwerking rondom leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid maken scholen en bibliotheken gebruik van hun collectie, voornamelijk boeken. Deze collectie zetten ze in voor werkvormen als vrij lezen, voorlezen en praten over boeken. Op 257 vo-scholen is een fysieke collectie aanwezig, gemiddeld op 37% van de scholen waarmee de bibliotheken samenwerken. Dit is een stijging ten opzichte van 2016-2017, toen er op 230 vo-scholen een fysieke collectie aanwezig was. Bij de meeste scholen met een fysieke collectie is er een collectie specifiek voor HAVO en / of VWO (36%, 93 scholen) of VMBO (36%, 92 scholen) aanwezig.

In de samenwerking tussen het voortgezet onderwijs en bibliotheken is het eigendom over de collectie verschillend geregeld. Op de meeste scholen is de collectie eigendom van de school zelf (66%, 169 scholen). Op 53 scholen is de collectie eigendom van de bibliotheek (21%). In het primair onderwijs is de collectie tevens relatief vaak gecombineerd eigendom, maar in het voortgezet onderwijs komt dit nauwelijks voor (6%, 16 scholen). Op 35 scholen waarmee wordt samengewerkt, is geen vaste collectie aanwezig (14%). Het eigendom van de collectie blijft veelal onveranderd ten opzichte van 2016-2017.

Fysieke collectie aanwezig
Percentage van de samenwerkende scholen

Figuur 8: Op hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt is een fysieke collectie aanwezig? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107, 2017-2018)

Figuur 9: Kunt u aangeven voor hoeveel vo-scholen waarmee u samenwerkt uw bibliotheek een collectie in bezit heeft en hoeveel scholen deze collectie zelf bezitten? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018, n: 113 2016-2017)

Registratie sterk afhankelijk van eigenaar collectie

Het bibliotheekstelsel dat relatief het meest gebruikt wordt in het voortgezet onderwijs, is Aura (op 70 scholen, gemiddeld op 10% van de scholen waarmee de bibliotheken samenwerken). Hoewel Aura in 2016-2017 ook het meest gebruikte systeem was, zien we dat het in 2017-2018 door minder scholen gebruikt wordt, tegelijkertijd wordt V@school door meer scholen gebruikt.

Op veel van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken, worden de uitleningen niet geregistreerd of is niet bekend of de uitleningen worden geregistreerd. Dit is onder andere het gevolg van het eigendom van de collectie: daar waar de collectie eigendom is van de school, registreert de bibliotheek de uitleningen niet.

Dit is ook terug te zien in het gebruik van de reserveringen. Op 63 scholen waarmee wordt samengewerkt, kunnen gereserveerde materialen worden afgeleverd op school. Dit is meer dan in 2016-2017, toen kon dit op 51 scholen waar mee werd samengewerkt.

Gebruik digitale bibliotheek nog vaak onbekend

In totaal maken 80 scholen waarmee de bibliotheken samenwerken, gebruik van de online bibliotheek (voor e-books, luisterboeken en cursussen). Veel bibliotheken (53%) weten echter niet te benoemen hoeveel het voortgezet onderwijs van deze functionaliteiten gebruik maakt.

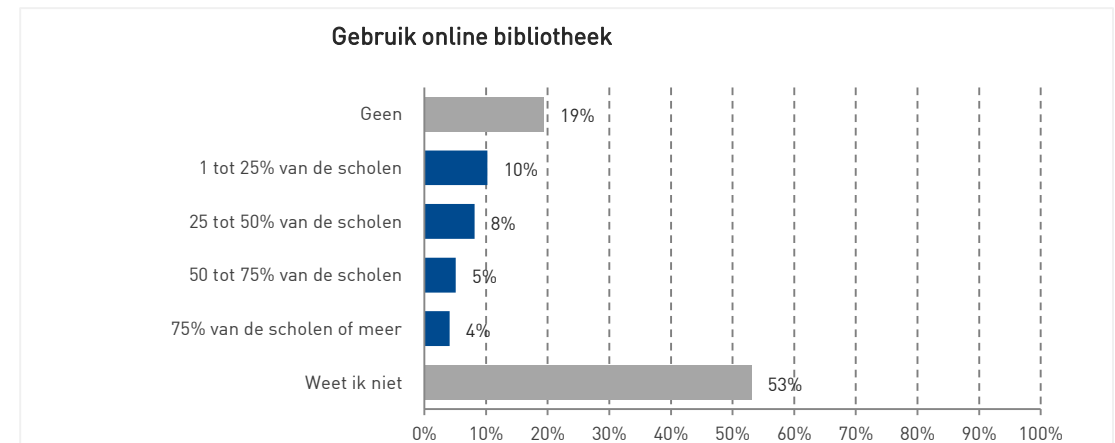
Gebruik bibliotheeksystemen	Aantal vo-scholen	
	2016-2017	2017-2018
Aura	93	70
MediatheekWise	19	16
V@school	7	17
Een ander systeem	32	45
Totaal	151	148

Aantal vo-scholen	2016-2017	2017-2018
Gereserveerde materialen afgeleverd op school	51	63

Tab. 1: Kunt u van elk van de onderstaande bibliotheeksystemen aangeven hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt gebruik maken van dit systeem?

Op hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt...

(Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018, n: 113 2016-2017)

Figuur 10: Hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt maken gebruik van de online bibliotheek (voor e-books, luisterboeken en cursussen)? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018)

6. De Bibliotheek op school

Naast reguliere samenwerking met scholen in het voortgezet onderwijs, is de bibliotheken ook gevraagd naar hun samenwerking met scholen volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*. Deze aanpak, ontwikkeld en ingezet door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, als onderdeel van Kunst van Lezen, is bedoeld om aan de hand van een vast format in samenwerking met scholen de leesmotivatie, taal- en informatievaardigheden van leerlingen te verbeteren. Dit gebeurt door structureel en resultaatgericht samen te werken met één of meer van de volgende bouwstenen: netwerk en beleid, monitor, lees- en mediaplan, expertise, lees- en media-activiteiten, digitaal portaal en collectie. Voor deze aanpak bestaat een stimuleringsregeling, waar ook een training voor docenten en een signingspakket deel van uitmaken.

i In samenwerking met Stichting Lezen is een aanvullende inventarisatie gedaan om het totaal aantal bibliotheken dat samenwerkt volgens de aanpak de Bibliotheek *op school* te bepalen. De resultaten op deze pagina laten de cijfers van alle bibliotheken in Nederland zien.

Bibliotheek *op school* op 183 vo-scholen

In totaal zijn er 144 basisbibliotheken met vo-schoollocaties in het werkgebied. Hiervan werken 56 bibliotheken (39%) samen met vo-scholen volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*. In het werkgebied van deze bibliotheken staan in totaal 741 vo-scholen. Bibliotheken werken met 183 van deze locaties samen (fase 1 t/m 4) volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*. Dit betekent dat een kwart van de vo-scholen in het werkgebied van de bibliotheken volgens de aanpak werkt.

Op de scholen waarmee wordt samengewerkt zitten ongeveer 110.350 leerlingen, daarmee bereikt de aanpak 25% van de leerlingen in het werkgebied van bibliotheken (bron: feitenrelas Kunst van Lezen, 2019).

De aanpak de Bibliotheek *op school* kent de volgende 4 fasen

- 1. Verkoopgesprekken:** Er wordt begonnen met verkoopgesprekken. Dit wordt ook wel de acquisitiefase genoemd. In deze fase wordt gesproken met het bestuur, de directie en het team van de school over de inhoud, voorwaarden en planning. Er is in deze fase nog geen sprake van een de Bibliotheek *op school*. Het grootste deel van deze scholen stroomt echter wel door naar fase 2 (implementatie).
- 2. Implementatie:** Voorafgaand aan deze fase wordt een samenwerkingscontract gesloten, waarna er officieel sprake is van een de Bibliotheek *op school*. In deze fase wordt gestart met de implementatie van de aanpak. De plannen en opzet worden geïntroduceerd bij het lerarenteam, de ouders en de kinderen en een lees- en/of mediaconsulent stelt een activiteitenprogramma samen.
- 3. Operationeel:** In deze fase is de aanpak geïmplementeerd en is de lees- en/of mediaconsulent actief aanwezig op de school.
- 4. Borging:** In deze fase wordt de samenwerking geëvalueerd. Als de school wil blijven samenwerken volgens deze aanpak, dan wordt een tweede termijn opgestart.

Aanvullende inventarisatie de Bibliotheek <i>op school</i>	
Aantal basisbibliotheken met vo-schoollocaties	144
Aantal basisbibliotheken dBos	56
Bereik basisbibliotheken	39%
Aantal vo-scholen werkgebied basisbibliotheken	741
Aantal scholen dBos fase 1	74
Aantal scholen dBos fase 2, 3, 4	109
Aantal scholen dBos totaal	183
Bereik vo-scholen	25%
Totaal aantal leerlingen vo in werkgebied basisbibliotheken	446.823
Totaal aantal leerlingen dBos	110.350
Bereik leerlingen dBos	25%

Tabel 2: De Bibliotheek *op school* voortgezet onderwijs t.o.v. totaal aantal scholen regulier en speciaal basisonderwijs. Bron: opgave Kunst van Lezen aan het ministerie van OCW, 2018.

i De resultaten op deze pagina hebben alleen betrekking op de responderende bibliotheken van de BOP-meting.

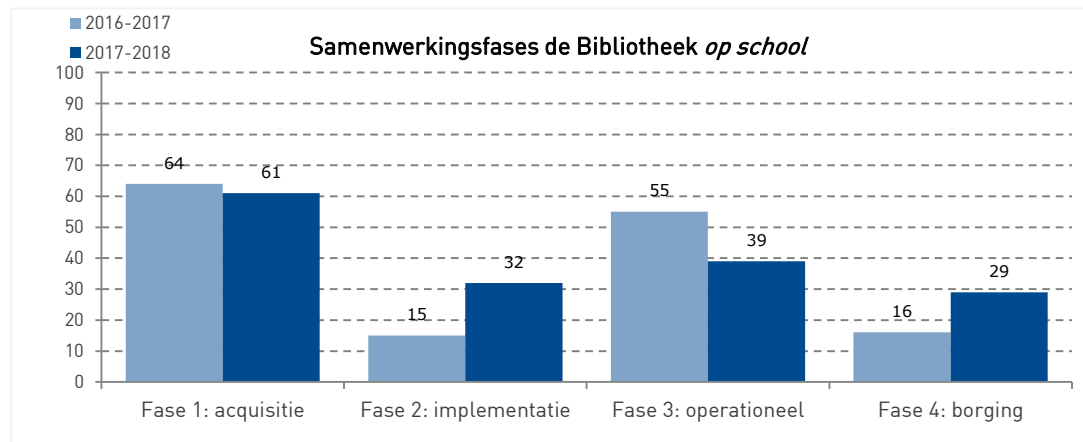
De responderende bibliotheken werken in totaal samen met 102 vo-scholen volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*. Op het gebied van leesbevordering wordt samengewerkt met 97 scholen, voor informatievaardigheden en mediawijsheid wordt samengewerkt met 52 scholen. In 2017-2018 werd met meer scholen samengewerkt dan in 2016-2017, toen er met 86 vo-scholen werd samengewerkt. Van het aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek *op school*, bevinden de bibliotheken zich in verschillende fases. Naast de vo-scholen waarmee reeds wordt samengewerkt, worden er verkennende gesprekken gevoerd over het invoeren van de Bibliotheek *op school* met 61 scholen. Het totaal aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek *op school* (fase 1-4) komt daarmee uit op 163 scholen in het werkgebied van de responderende bibliotheken.

De samenwerking tussen bibliotheken en het voortgezet onderwijs volgens de aanpak de Bibliotheek *op school* betreft net als in 2016-2017 in bijna alle gevallen het vmbo: voor 94% van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs volgens deze aanpak betreft de samenwerking het vmbo onderwijs. Ook op havo- (48%) en vwo-niveau (34%) wordt er samenwerkt volgens de Bibliotheek *op school*, al komt dit minder vaak voor. Mogelijk vallen deze percentages ook hoger uit dan de werkelijke samenwerking betreft vanwege de combinatie van onderwijssoorten binnen één schoolvestiging waarmee de bibliotheek samenwerkt.

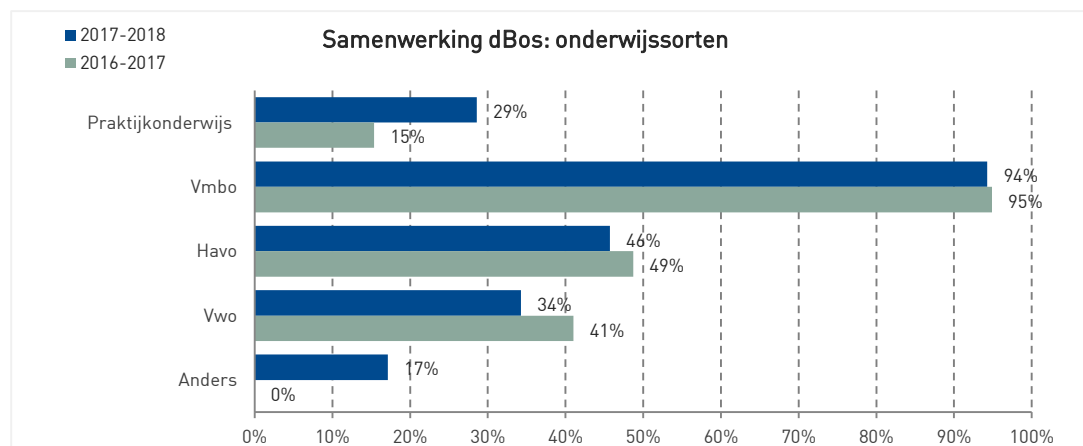
Merendeel dBo's scholen vo neemt deel aan de Monitor

Met de Monitor de Bibliotheek *op school* brengen bibliotheken en scholen in kaart hoe het leesklimaat, het leesgedrag en de leesmotivatie op een school zich ontwikkelt. Er worden onder andere gegevens verzameld over het leen- en leesgedrag van leerlingen, informatie-vaardigheden en het leesbevorderend gedrag van de leerkrachten.

Het merendeel van de scholen die samenwerken volgens de Bibliotheek *op school*, maakt gebruik van de monitor. Voor leesbevordering nemen 62 scholen met een samenwerkingscontract deel aan de monitor, dit is gelijk aan 2016-2017. Voor informatievaardigheden zijn dit 49 scholen. Dit is een verhoging ten opzichte van 2016-2017, toen er 36 scholen deelnamen.

Figuur 11: Kunt u aangeven hoeveel scholen waarmee u samenwerkt volgens de aanpak de Bibliotheek op school zich in de verschillende samenwerkingsfases bevinden? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018, n: 113 2016-2017)

Figuur 12: Welke onderwijssoorten betreft uw samenwerking volgens de aanpak de Bibliotheek op school? (Selectie: bibliotheken samenwerken volgens dBo, n: 35, 2017-2018, n: 39)

7. Personeel

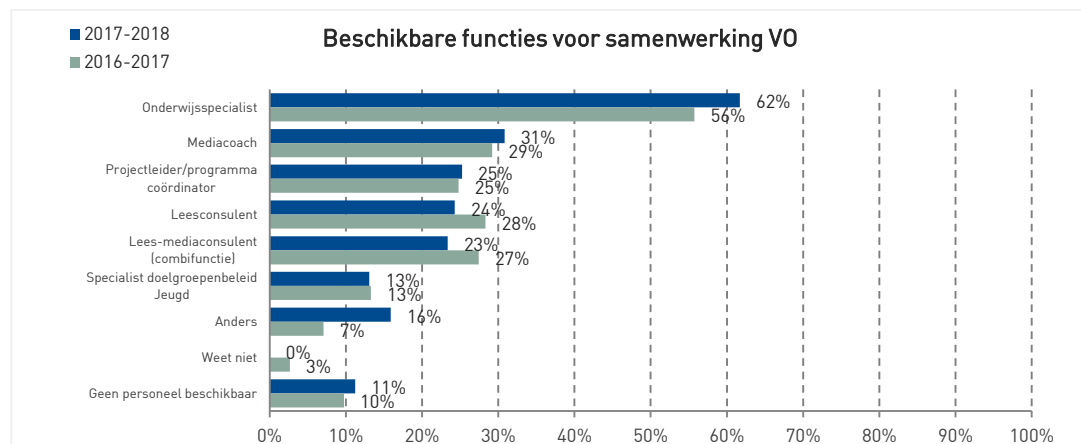
Voornameijk onderwijsspecialisten ingezet

Negen op de tien responderende bibliotheken hebben personeel beschikbaar voor de dienstverlening aan het voortgezet onderwijs (89%). Dit zijn met name onderwijsspecialisten (62%), gevolgd door mediacoaches (31%), projectleiders / programma coördinatoren (25%), leesconsulenten (24%) en/of lees- en mediaconsulenten (combifunctie, 23%).

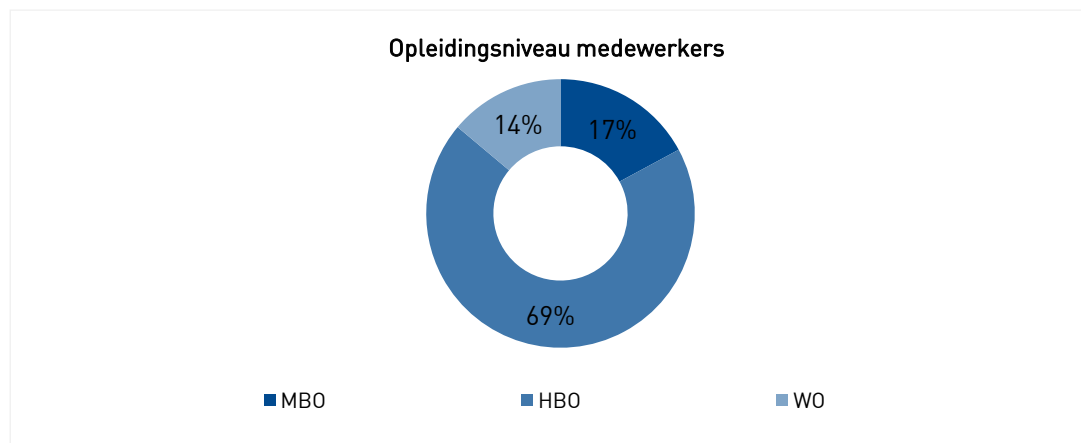
Minimaal aantal fte ingezet voor voortgezet onderwijs

Gemiddeld is er 10 uur per week beschikbaar voor de samenwerking met het voortgezet onderwijs. Hoe groter de bibliotheek, hoe meer uren zij beschikbaar hebben voor de samenwerking. Van deze uren wordt gemiddeld 8 uur besteed aan de aanpak de Bibliotheek *op school*. De vraagstelling is ten opzichte van de vorige meting aangepast en daarom is het aantal uren niet vergelijkbaar met 2016-2017.

Het personeel dat ingezet wordt voor de dienstverlening rondom het voortgezet onderwijs is, net als in 2016-2017, veelal hbo-geschoold.

Figuur 13: Welke functies heeft uw bibliotheek beschikbaar voor de dienstverlening aan het voortgezet onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018, n: 113 2016-2017)

Figuur 14: Kunt u aangeven hoeveel medewerkers met een bepaald opleidingsniveau voor de samenwerking met het voortgezet onderwijs werkzaam zijn? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs en personeel beschikbaar hebben, n: 87 2017-2018)

8. Netwerk en beleid

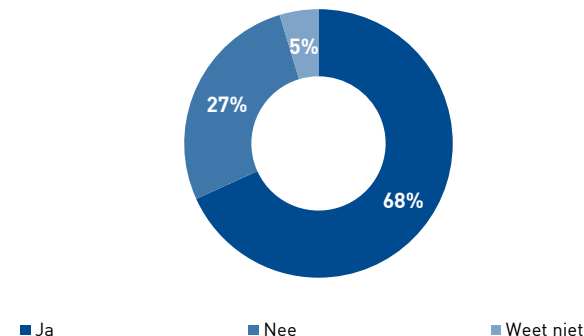
Samenwerking vo onderdeel beleidsplannen bibliotheken

De samenwerking met het voortgezet onderwijs is, net als in 2016-2017, expliciet benoemd in het beleid van 68% van de bibliotheken. Circa twee van de vijf bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, legt de te bereiken afspraken samen met het voortgezet onderwijs schriftelijk vast (42%). Dit zijn name bibliotheken met een relatief groot werkgebied (100.000 inwoners of meer).

De meeste bibliotheken werken beleidsmatig niet samen met de gemeenten met betrekking tot het voortgezet onderwijs (64%). Voor drie op de tien bibliotheken is echter wel sprake van een beleidsmatige samenwerking met de gemeenten (31%). Dit zijn ook vaker bibliotheken met een groot werkgebied (100.000 inwoners of meer). Ten opzichte van 2016-2017 zijn hier geen veranderingen in.

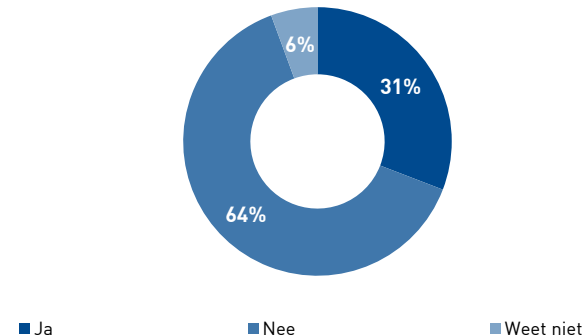
Naast scholen en andere bibliotheken werkt 31% van de bibliotheken ook samen met andere partners rondom het voortgezet onderwijs. Dat is iets minder dan in 2016-2017, toen werkte 37% samen met andere partners. Vanuit de vragen omtrent beleid is hier in de BOP-enquête niet verder op ingegaan, maar naar verwachting zullen deze partners grotendeels overlappen met de financieringsbronnen die in het volgende hoofdstuk gepresenteerd worden.

Samenwerking VO expliciet genoemd in beleid bibliotheek

Figuur 15: Is de samenwerking met het voortgezet onderwijs expliciet genoemd in het beleid van uw bibliotheek? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018)

Beleidsmatige samenwerking met gemeente(n) m.b.t. VO

Figuur 16: Werkt uw bibliotheek beleidsmatig samen met één of meer gemeenten m.b.t. het voortgezet onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018)

9. Financiering

Samenwerking vo veelal uit regulier budget gefinancierd

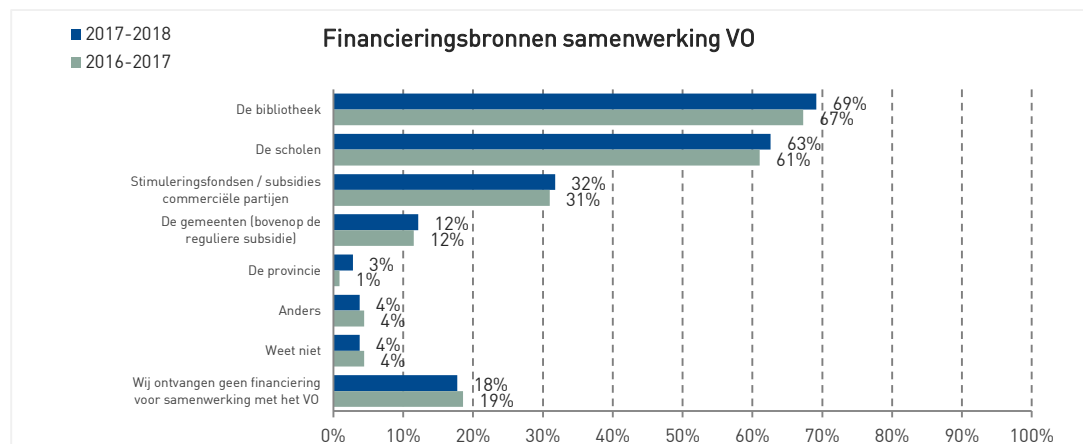
Circa twee derde van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs levert zelf een financiële bijdrage aan de samenwerking (69%). Meer dan de helft van deze bibliotheken weet echter niet hoeveel budget de bibliotheek heeft vrijgemaakt voor de dienstverlening. Vanwege het beperkte aantal bibliotheken dat wel een concrete bijdrage dat het budget wel kan benoemen, kunnen er geen concrete bedragen in deze rapportage opgenomen worden. Uit deze indicatieve cijfers valt wel af te lezen dat dat het merendeel van het budget dat de bibliotheken vrij maken voor de samenwerking, structureel vrijgemaakt wordt.

Ook de scholen zijn een belangrijke financieringsbron van de samenwerking (63%). Scholen zijn met name bij bibliotheken met een klein werkgebied (minder dan 50.000 inwoners) een belangrijke financieringsbron. De scholen die een financiële bijdrage leveren aan de dienstverlening van bibliotheken, leveren meestal een bijdrage per dienst/product (66%).

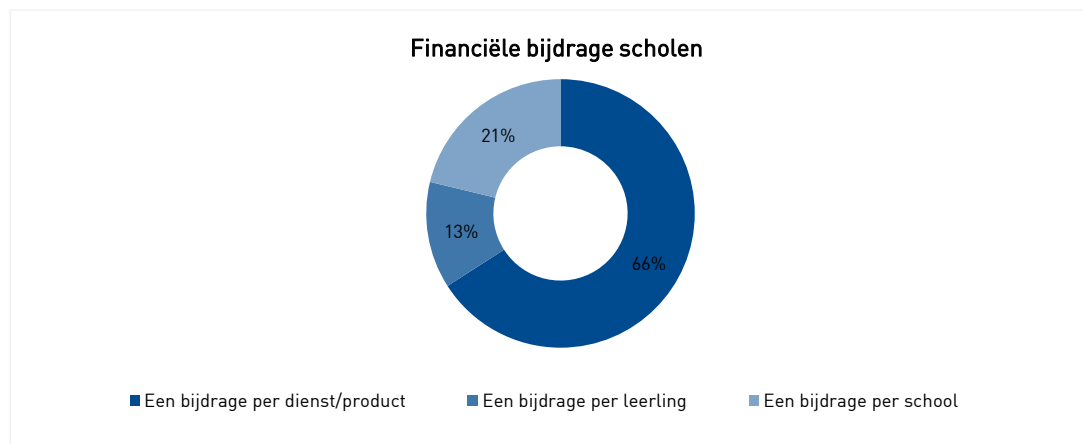
Naast de financiering uit regulier budget en door scholen ontvangt 32% van de bibliotheken financiering uit stimuleringsregelingen, waaronder Kunst van Lezen dat onderdeel is van het landelijke actieprogramma Tel mee met Taal⁵. Met name bibliotheken met een groot werkgebied (100.000 inwoners of meer) maken gebruik van dergelijke regelingen.

De meeste bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs volgens de Bibliotheek *op school*, behandelen deze post niet afzonderlijk in de financiën. Bij 23% van de bibliotheken die samenwerken volgens de Bibliotheek *op school* vo staat de aanpak als afzonderlijke post op de begroting en slechts 15% gebruikt het rekenmodel 'de Bibliotheek *op school* vo'.

⁵Tel mee met Taal is het actieprogramma van de ministeries van OCW, SZW en VWS. Het loopt van 2016 tot en met 2019 (is in 2018 met 1 jaar verlengd) en is opgezet om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Kunst van Lezen is verantwoordelijk voor de preventieve aanpak van laaggeletterdheid via de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school.

Figuur 17: Uit welke bronnen wordt de samenwerking met het voortgezet onderwijs gefinancierd? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018, n: 113 2016-2017)

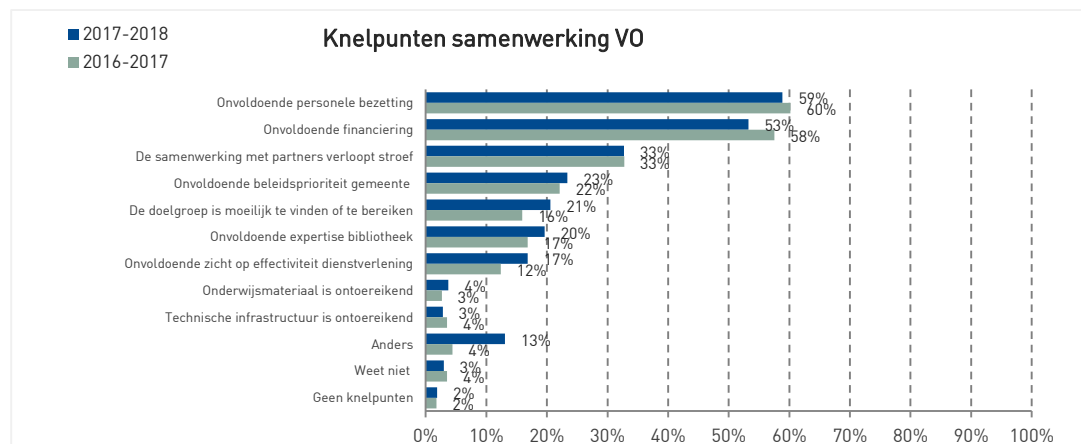
Figuur 18: Kunt u aangeven hoeveel van de scholen waarmee uw bibliotheek samenwerkt, een financiële bijdrage leveren aan uw dienstverlening? (Selectie: bibliotheken waarvan de samenwerking met het voortgezet onderwijs wordt gefinancierd door scholen, n: 65, 2017-2018)

10. Knelpunten en kansen

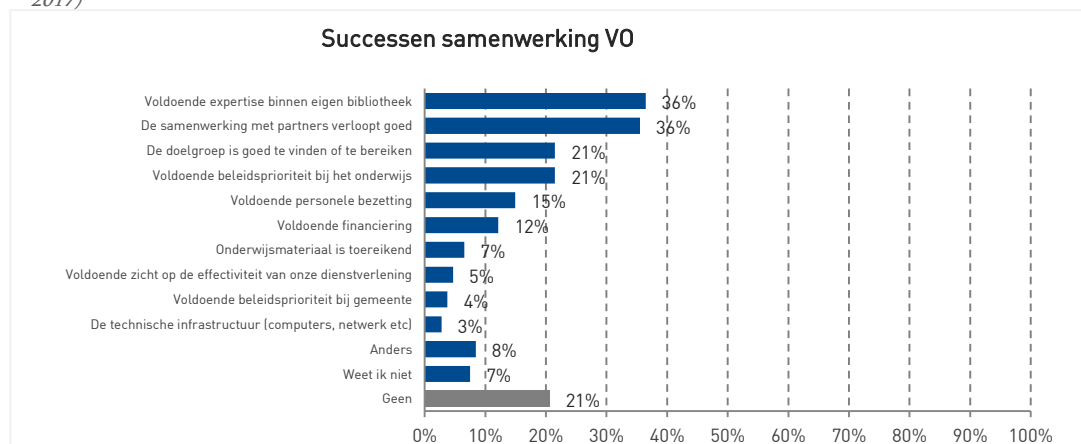
Personele bezetting en financiering wederom grootste obstakels

Het meest voorkomende knelpunt bij de samenwerking met het voortgezet onderwijs is onvoldoende personele bezetting (59%), gevolgd door onvoldoende financiering (53%). Ook de stroef verlopende samenwerking met partners (33%) en onvoldoende beleidsprioriteit bij de gemeente (23%) worden vaak als knelpunten in de samenwerking benoemd. De knelpunten zijn vrijwel allemaal vergelijkbaar met die van 2016-2017.

Naast knelpunten is dit jaar ook gevraagd naar de successen van de samenwerking. De successen zijn minder uitgesproken dan de knelpunten. Volgens één op de drie bibliotheken is er voldoende expertise binnen de bibliotheek (36%) en verloopt de samenwerking met partners goed (36%). Een op de vijf bibliotheken (21%) ervaart geen successen met betrekking tot de samenwerking voortgezet onderwijs.

Figuur 19: Kunt u de drie meest voorkomende knelpunten aangeven bij de samenwerking met het voortgezet onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018, n: 113 2016-2017)

Figuur 20: Kunt u de drie meest voorkomende successen aangeven bij de samenwerking met het voortgezet onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, n: 107 2017-2018)

› Technische toelichting

Enquête

De onderzoeksgegevens gebruikt in dit rapport zijn gebaseerd op enquêtegegevens die via het Bibliotheekonderzoekplatform (BOP) zijn verzameld. De enquêtes zijn afgenomen in de periode 25 juli tot en met 28 september 2018. Tenzij anders vermeld, hebben de gegevens betrekking op het schooljaar 2017-2018.

De vragenlijst voor dit onderzoek is opgesteld door de afdeling Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek, in afstemming met verschillende experts die binnen het bibliotheekveld werkzaam zijn binnen het domein de Bibliotheek *op school*. Bij het opstellen van de vragenlijst is rekening gehouden met de vergelijkbaarheid met de BOP-enquête rondom de samenwerking met het primair onderwijs.

Populatie en respons

Via het BOP zijn 147 basisbibliotheken per e-mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Binnen de veldwerkperiode is de vragenlijst volledig ingevuld door 128 van deze bibliotheken.

De genoemde cijfers en percentages in deze rapportage hebben betrekking op de 128 bibliotheken die gerepsondeerd hebben. Deze resultaten zijn - met een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 5% - representatief voor de totale populatie.

Kwaliteit van de cijfers

Gedurende de analyses van de data bleek de kwaliteit van de gegeven antwoorden op sommige vragen niet voldoende om (als representatieve cijfers) in deze rapportage te presenteren. De response op enkele vragen bleek ontoereikend, onder andere door inconsistenties in antwoorden, onvoldoende kennis om specifieke vragen te beantwoorden en selectievragen met een beperkt aantal waarnemingen. Deze bevindingen worden meegenomen in de doorontwikkeling van de vragenlijst voor het schooljaar 2018-2019.

In deze rapportage wordt op totaalniveau duiding gegeven aan de resultaten. Waar mogelijk worden interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken tekstueel benoemd. De bibliotheken zijn getypeerd naar aantal inwoners in het werkgebied; hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen bibliotheken in de klassen S (< 50.000 inwoners), M (50.000- 100.000 inwoners), L (100.000-200.000 inwoners) en XL (> 200.000 inwoners). Vanwege het beperkte aantal waarnemingen per categorie is de waarde van deze uitsplitsingen echter indicatief.

Meetniveaus

Om de samenwerking tussen de bibliotheken en het voortgezet onderwijs in kaart te brengen, zijn met de BOP-enquête gegevens verzameld op diverse niveaus. In de vragenlijst is uitgegaan van het perspectief van de bibliotheken, maar is de bibliotheken ook gevraagd te antwoorden in aantal scholen. In deze rapportage komen derhalve de volgende meetniveaus terug:

- Percentage bibliotheken: waar gevraagd is naar de situatie in een specifieke bibliotheekorganisatie, worden de resultaten in een percentage van de responderende bibliotheken gerapporteerd.
- Aantal scholen: waar de bibliotheken gevraagd is te antwoorden in het aantal scholen (bijvoorbeeld waarmee zij samenwerken), worden resultaten gerapporteerd in een totaal aantal scholen.
- Percentage van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken: om individuele bibliotheken de mogelijkheid te bieden hun situatie te vergelijken met landelijke en provinciale gemiddelden en bibliotheken van vergelijkbare omvang, worden een aantal resultaten gerapporteerd in gemiddelde percentages van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken. Het uitgangspunt voor deze berekening is het aantal scholen dat een bibliotheek opgeeft bij een specifieke vraag ten opzichte van het aantal scholen waarmee deze bibliotheek samenwerkt. Deze vergelijking is per bibliotheek gemaakt en op totaalniveau worden gemiddelden gerapporteerd.